

מסע המוות

קטע מספרו של גשה מייקל רואץ' הגן

תרגום: לאמה דבורה-הלה

©2006

...הפעם הייתה זו עונת החורף, ומסעי מנע ממני להגיע עד לשעה מאוחרת למדי: היה כבר קרוב לחצות כאשר נכנסתי דרך השער. הירח הפעם לא היה מלא, כי אם סהר דקיק, וברק כסוף של כפור מדברי עטה את הדשא. הקור ניסר בגופי ובאורך רוחי, והייתה זו הפעם הראשונה שבה ישבתי על הספסל שמתחת לעץ החרוב לא בגבי אל השער, כי אם בפני אליו – כמעט דורש שבפעם זו, סוף סוף, היא תבוא מהר. אלא שהמתנתי זמן רב, והיו אלו החוטים האחרונים, אך האיתנים, של אמונתי, שקיבעו את עיניי ביתדות המחודדים שמעל לשער, ששם חייב הייתי להבחין בפניו של כל מי שמתקרב.

בואו הפתיעני. לא היו אלו פנים ושיער זהובים, לא אורה של השמש ולא חום, כי אם ראש קירח למדי, שני חורים שקועים בצללים של לבן חיוור, גבוה מעל לשער. הוא חצה את השטח שבין השער לספסל שעליו ישבתי בשקט ובמהירות – רוח רפאים, גלימותיו משתרכות אחריו על הארץ, מדגישות את גובהו הרב. ואז הוא עמד לידי, מביט אליי כלפי מטה, בפנים נעדרי שמחה, המאסטר של החוכמה הגבוהה, וסופגדהו עצמו.

הוא היה קודר, וכל גפיו ארוכים, אך לא רזים, כי אם חזקים ונחושים, שזורי גידים רבי עוצמה אפילו בגילו, שלפי הערכתי היה כשבעים שנה. מצחו היה קצר, לסתו רבועה, ועורו מתוח מאוד עד כי נדמה שאינו אלא צבע המרוח על פני גולגולתו. שפתיו היו קפוצות בחזקה, וקווים עמוקים של רצינות גמורה היו חרותים בפניו, בקצות שפתיו. לא יכולתי לדבר, וציפיתי למוצא פיו, אלא שהוא המשיך לעמוד לפניי, מביט כלפי מטה, והדשא הרך והמזרקה השמחה לא היו יותר עמדי כי אם מאחוריי.

"האם תמות היום?" הוא שאל בפשטות.

אילו באו מפיו של אחר, במקום חשוך ובודד זה, הייתי מתייחס לדברים אלה כמעט כאל איום – אלא שהיה לי אמון בגלימה, גלימת הנזיר, ועניתי בפשטות: "אינני יודע".

"אך חשוב לרגע, האם תמות היום?" הוא המשיך ותבע.

"ייתכן, זה תמיד אפשרי, תמיד יש סיכוי... אלא שזה טרם קרה, ועל כן אני נוטה לחשוב שלא, לא היום."

"התבונן בגופך", הוא הורה, "האם זהו גוף שימות?"

התבוננתי בידיי, והבטתי באצבעותיי, כמעט משותקות מן הקור, וחשבתי על ידיה של אימי המתה, בבוקר שבו מצאנו אותה טובלת בבריכה של דמה, בשעה שהסרטן אכל את דרכו אל תוך הלב עצמו – "אכן כן, זהו גוף שימות."

"וכאשר המוות יבוא", הוא המשיך בעוצמה, "האם יש אז מקום שאליו תוכל ללכת, מקום שבו אתה יודע שהמוות לא יוכל להשיגך?"

"לא. אין מקום כזה. לא מבצר אבן ענק, לא סירה בלב ים, לא בקתה בלב יער, לא כלוב של פלדה. המוות יכול לחדור אל כולם, ולא ניתן לעוצרו."

"אלא שאתה צעיר. האם המוות לא נועד לזקנים? האם אין המוות נוטל את קורבנותיו על פי איזה סדר הגיוני, החל מהזקנים ביותר, ואחריהם הצעירים?"

חשבתי לרגע. "אין ספק שעלינו למות, ועל כן אנו מחפשים את המוות בין אלו שחיו זמן רב; אך לא, אינני יכול לומר שיש איזשהו סדר בטוח, ונראה כי הוא אקראי; רבים מידידי הצעירים מתו גם הם; נראה שאין שום סדר שאותו המוות מכבד."

"אך לבטח חייבת להיות איזו דרך לעצור את המוות, איזה חידוש מעולם הרפואה, איזה לחש קדוש המוכר לכוהנים הגבוהים, איזו דרך לגונן על חיינו מפני המוות."

"אכן יש תרופות, ולעתים נראה שהן מאטות את בואו; אך לא, אין שום רופא שמצא תרופה שתעצור את המוות, ואין שום כוהן שמצא איזה לחש להגן מפניו."

"אך אותן התרופות, האם לא ניתן להשתמש בהן בתבונה, ולהקדיש את מיטב הכישרונות והמאמצים של אנשים כדי למצוא דרכים של אכילה בריאה ותרגול של הגוף, ובכך למצוא דרך להוסיף שעות לחיינו?"

כאן חשבתי היטב, שכן שאלתי עצמי שאלה זו לעתים קרובות, והתשובה לה הדאיגה אותי. "אמנם נוכל לעשות כל הדברים הללו, ונראה כי זה אמור להוסיף שעות לחיינו – אלא שבאופן פרדוקסלי, אפילו בזמן שאנו מתעמלים, ואפילו בשעות שבהן אנו מחפשים מזון בריאות ומכינים אותו ואוכלים אותו – אפילו בשעה שאנו עושים כל הדברים האלו, אותן השעות בדיוק חמקו להן, ללא רחם, וקירבו אותנו עוד יותר אל מותנו. הזמן שאנו מקדישים לחיות הוא זמן שאבד לחיינו, והוא זמן שמקרב אותנו, תמיד ולנצח, אל מותנו. אין ביכולתנו לעצור, ואין ביכולתנו להאט את המרוץ לעבר המוות."

וסובנדהו עמד שקט, ובשעה שצליל מילותיי דעך באוזניי, שמעתי את קול המעיין, זורם מן המזרקה שמאחוריי. נראה כאילו אותה לי לחשוב על המים, על חיי, שנראו כדבר אחד ומוצק, מעיין בין הסלעים, בעוד שלמעשה הם דליפה מתמדת, אובדן מתמיד ורצוף של רגעים יקרי מציאות.

"וכמה שעות הקדשת היום למדיטציה?" הוא שאל לבסוף.

"בדרך כלל אני שומר על סדירות, אלא שהיום הייתה לי עבודה נוספת בספרייה, והיו ההכנות לנסיעה לכאן, ארוחת ערב זריזה בפונדק, ו..."

"ענה על השאלה."

"לא מדטתי היום כלל. לא היה זמן."

"ואתמול, כשהיה לך זמן, כמה זמן מדטת אז? כמה זמן הקדשת לחיפוש החשוב יותר, כמה זמן הקדשת לרוח, במקום לגוף זה, העומד להירקב במהרה?"

"אתמול מדטתי, כמעט שעה, בבוקר."

"שעה אחת במשך היום כולו?" הוא שאל.

"בדרך כלל אני נוהג למדוט כשעה ביום, חלק בבוקר וחלק בערב."

"שעה אחת?" הוא שב ושאל.

"זה כולל את ההכנות וכולי, ולרוב יש גם איזו עבודה להכין עבור אותו יום, או איזו הפרעה שבאה מחוץ לחדרי. כך שאם לומר את האמת, זה בעצם משהו כמו חצי שעה או עשרים דקות."

"עשרים דקות ביממה של עשרים וארבע שעות?" הוא שאל שנית.

"כן, נכון, אני חושב שבסך הכול אני מודט כעשרים דקות, כשאני יכול. הבטתי אל האדמה הקרה."

"ואכילה, כמה זמן אתה מקדיש לאכילה?" הוא שאל. "ולשינה ולשיחה עם ידידיך, ולמחשבה לא ממוקדת על אשר עשית, או שאולי עוד תעשה. ואפילו לעשיית צרכיך, כמה זמן?"

"כל אלו – זה איך שהיום עובר. זה איך שאני מעביר את היום."

"אז בעצם זה כאילו שמתת כבר. יש כל כך מעט זמן, זמן כל כך יקר, בטרם מותך, ובעצם גם זמן קצר זה מבזבז, כך שבעצם לא נותר שום זמן. לא נותר לך שום זמן. ניתן לומר שאתה משול למת כבר עכשיו."

ישבתי שותק.

"האם אתה יודע," הוא שאל ברוך, כמדבר מתוך ניסיון, "כיצד נראים החיים שחלפו לאדם בן שבעים שנה?"

"לא, אני עדיין צעיר."

הוא נאנח. "נסה להעלות בדמיונך חלום ארוך, חלום כמו החיים עצמם, מלא לעתים בחוויות נעימות, מופרע על ידי רגעים של כאב גדול, אלא שהוא עדיין מלא וססגוני."

יכולתי לדמיין זאת.

"ועתה נסה לדמיין את רגע ההתעוררות."

דמיינתי גם את זה.

"ונסה לדמיין את הרגשתו של אדם שזה עתה התעורר, בעודו נזכר בחלומו."

זאת עשיתי, שכן היו לי חלומות שכאלו, ועלה במוחי שכל החלום נדמה כדקות ספורות, חולפות ונמוגות חיש קל. הוא הנהן בראשו, ועמד בשקט זמן מה, ואז, פעם נוספת: "שאלתי אותך – האם תמות היום?"

"האמת היא שאינני יודע," עניתי בכנות.

"אם כך אספר לך סיפור", הוא אמר בשקט, בקול צרוד, "ישנו אדם שגרם עוול גדול לאדם אחר, איש מאוד חזק ואכזרי. והאיש האכזרי איים על האדם הראשון ונשבע שעוד בטרם יגיע החודש אל קצו, הוא יבוא לביתו בלילה, יפרוץ פנימה וישסע את גרונו."

צמרמורת קלה עברה בי לשמע דבריו, בשל קור הלילה ובשל האווירה שהשתררה בגני האהוב.

"כעת אשאלך: אם יש צורך לבצע הכנות מסוימות – לשים מנעולים על הדלתות, בריחים על התריסים, ולארגן דרכים לקרוא לעזרה כשיגיע הרגע – האם עדיף כי האדם הראשון יבצע עוד לפני הלילה הראשון, או שעדיף כי יחכה ליום המחרת, או חמישה לילות, ביודעו כי האיש יבוא חמוש בסכיני באחד הלילות שלפני סוף החודש?"

"בוודאי שעליו לבצע את כל ההכנות תכף ומיד."

"אבל מה אם האיש עם הסכין יבוא מאוחר יותר, ואולי אפילו בלילה האחרון של החודש, או בלילה שלפניו?"

"אזי אין זה משנה, שכן ההכנות כבר נעשו; אך אילו נדחו ההכנות, והרוצח היה מקדים – אזי הכול אבוד."

"אתה צודק, כמובן. מהו משכם של חיי אדם?"

"בימינו אלה שבעים שנה. אנשים חיים עד גיל שבעים."

"לא, לא. לא שאלתי מהו משך ממוצע של חיי אדם. שאלתי: מהו משך חיי אדם? כמה זמן חי אדם?"

"חלק חיים יותר, וחלק פחות. הרוב בימינו חיים עד גיל שבעים."

"הוא כחכה בגרונו, ועיניו הוסטו כמעט בכעס. "שוב אשאלך: מהו משכם של חיי אדם?"

"אם אתה מנסח זאת כך..."

"איך?" הוא השיב.

"טוב, בסדר. לא אוכל לומר, איננו יודעים, אין משך קבוע לחיי אדם. אין לחיים משך זמן מוגדר – יש המתים בזקנתם, אחרים בשפע של גיל הביניים, אחדים בפריחת נעוריהם, אחרים – כילדים, ויש המתים עוד בטרם יצאו מן הרחם. אין מספר קצוב של ימים בחיינו, וזה נכון לגבי כל אחד."

"והאם קל למות, או קשה?" הוא המשיך בלי להרפות.

"נראה שצריך להיות קושי מסוים. אני כבר חי למעלה מעשרים שנה, אפילו יותר ממרכבה איתנה, כמעט מחצית מתוחלת חייו של בית במדבר העשוי מאבן ומטיט."

"האם מעולם לא שמעת על אדם שמת כתוצאה מחתך קטן שהזדהם, או מהחלקה בבריכת מים קטנה, או ממהלומת אגרוף פתאומית, מונחתת ברגע של כעס?"

"כן, שמעתי או ראיתי את כל אלו."

"והאם מעולם לא שמעת על אדם שנהרג על ידי אותם הדברים בדיוק שהיו אמורים לתמוך בחייו: האם מעולם לא שמעת על אדם שנמחץ על ידי מרכבה, או שגולגולתו התנפצה מבעיטה של פרה חולבת; אדם שנחנק מהמנה הדשנה שאשתו הכינה באהבה בשבילו, מישוהו שמת בזרועותיו של רופא המנסה לטפל בו; מישוהו שנפל במורד גרם המדרגות בביתו, או שמת בשעה שצנחה על ראשו לבנה או חלק אחר מן הגג האמור להגן עליו?"

"אמנם כן. זה קורה הרבה, אני חושב."

"ואתה הרי למדת גם פיזיולוגיה. אמור לי: מהו תפקידן של הריאות?"

"לקרר את הגוף, לספק לו אוויר ולמתן את השפעתו של היסוד החם יותר, של המרה."

"ומה תפקידו של הכבד?"

"לייצר את המרה, לעזור בעיכול, כך שהמזון יוכל לתדלק ולחמם את הגוף."

"ומה קורה כאשר חומו של הגוף איננו מספיק, ויסוד הרוח שסביב הריאות מתחזק יתר על המידה?"

"האדם מת מדלקת ריאות."

"ומה אם יסוד הרוח עצמו נחלש, ואין קירור של הגוף?"

"האדם מת מחום."

"אז האם נוכל לומר שגופנו אנו, אותה מכונה שנראית כאילו היא נמצאת בשיווי משקל נפלא בינה לבין עצמה, היא למעשה תאונה קטלנית העומדת להתרחש, שעצם התפקוד של האיברים השונים בגופנו מעמיד את האיברים במלחמה זה עם זה, ושזה רק עניין של זמן עד שאחד האיברים ישתלט על האחרים ויהרוג את הגוף?"

היה זה מוזר לחשוב שאם לא יהיה זה דבר חיצוני שיבוא להורגני, גופי שלי יעשה זאת בעצמו, אך היה עליי להודות שזה כך. "אכן כך הדבר."

"אם כך, האם לא יהיה זה נכון לומר שקל מאוד להרוג גוף זה? האם לא יהיה זה נכון לומר, שבשעה שאנו מקיפים את עצמנו בדברים שתפקידם להגן עלינו, להאכיל אותנו, להסיע אותנו ולגרום לנו נוחות, הרי שדברים אלו עצמם, או למעשה הגוף עצמו, הם אלו שקרוב לוודאי יהרגו אותנו?"

מידת האי נוחות שלי הלכה וגברה עם המחשבה על הדברים שבאופן טבעי אנו מעדיפים שלא לחשוב עליהם, אלא שחייב הייתי להסכים לדבריו, והנהנתי בשקט.

"יתרה מכך, האם לא יהיה זה נכון לומר, שהמשימה הפשוטה לספק את צרכיו של גופנו הינה כמעט בלתי אפשרית, ובו בזמן מכלה כמעט את כל הזמן שיש בחיינו? האם אין זה נכון שמרבית הגברים והנשים בעולמנו עובדים ימים שלמים פשוט כדי להאכיל ולהלביש את עצמם, והאם אין הם נכשלים במשימה זו לעתים קרובות, ומתים ממחסור?"

"כן, כל זה נכון, כל זה נכון."

"עליך להודות אם כך, שאנו נולדים על מנת למות, פשוטו כמשמעו, האם אין זה נכון?"

הנהנתי שנית.

וסובנדהו חזר והשתתק, ושקט מוחלט השתרר בגן כולו, שקט שלא דמה כלל לשקט העליז של מאסטר קמלשילה במהלך המדיטציה שלו, כי אם שקט של מוות, שקט של חורף, והגן נראה כאילו הוא עשוי כולו מקירות האבן שלו, ולא מהחיות של צמחייתו ושל עציו היפים.

שוב הסבתי אליו את עיניי בשעה שהוא הביט למרחק, אל החשכה שמעל לקיר הדרומי שמימינו, שקוע במחשבותיו. ואז הביט בי שוב, ונדהמתי למראה השינוי שחל בפניו: הצינה הקרה כאבן הפכה לחמלה בוערת, ועיניו זהרו, מלאות בדמעות.

"ואם יש לאדם משפחה וידידים, אנשים אהובים, ידידם קרובים, חברים לחיים, אישה וילדים וחברים שצעדו עמו במשך כל חייו – כשאדם זה נוטה למוות, שוכב גוסס על משכבו, האין הם באים, עומדים סביבו, בוכים, אחדים אוהזים בידיו, ואחרים מושיטים את ידיהם לגעת בלחייו, או בחזהו או ברגליו?"

"כן, כן, ראיתי זאת בעצמי, בעצמי הייתי שם ליד מיטת הגוסס."

"והאם לא ראית כיצד, על אף שהם אוהזים בו, הוא הולך לעולמו?"

"כן, ראיתי."

"הולך לבדו?"

"כן, לבדו. האחרים יכולים לאחוז בו, אך אינם יכולים ללוותו."

"אך לבטח, גם אם אין מי שיכול ללוותו, יכול הוא לבחור ולקחת עמו כמה מן הדברים היקרים ללב, כמה מן הדברים שלמענם הוא עמל כל חייו, שעבד קשה על מנת לקבצם, ושאלף להבטיחם בד' אמות של הבית שאותו הוא רואה כשלו?"

"לא, לא, חיים שלמים מבוזבזים! כל חפץ, כל חלק וחלק בכל חפץ, כל אגורה, כל רכוש, כל מה שברשותנו ושעמלנו כה קשה להשיג, כל זה נשאר מאחור, לגמרי."

"ומה עם הגוף? מה עם הגוף היקר שאותו אנו כה מוקירים? מה לגבי גוף זה שלנו, שאותו האכלנו בקפידה כה רבה, במשך שנים כה רבות, שאותו הלבשנו בתשומת לב, לצורך חימום וליופי; השיער שסירקנו מדי יום ביומו בתסרוקות שונות, העור שרחצנו ומשחנו בשמן לאחזקתו הטובה, פנינו שלנו, עצם זהותנו?"

"אף לא אחד מאלו - לא גופנו ואף לא שמנו - לא נוכל לקחת עמנו. אנו לגמרי לבד."

"וברגע זה, ברגע אחרון זה, למי יוכלו הם לקרוא לעזרה? היש בנמצא איזה ידיד קרוב שיוכל לעזור, איזו שמכות בעלת כוח או פטרון אמיד שניתן לקרוא לו, או רופא שניתן להסתמך עליו לעזור לנו ברגע זה?"

"אין אף אחד. זה חסר כל טעם. אין למי לקרוא, לא נותר איש לקרוא לו, ואין איש שייקרא."

"אז האם נוכל לסכם ולומר שלגמרי ודאי הדבר שעלינו למות?"

"כן."

"ושאין שום ודאות מתי נמות?"

"אין שום ודאות."

"ושברגע המוות יהיה זה חסר טעם לחפש עזרה ארצית כלשהי?"

"אכן כך הדבר."

שוב הותיר אותי וסובנדהו בתוך השקט, והביט הרחק אל תוך החשכה, ובעיניו עצב גדול. כך שהינו במשך דקות ארוכות, תוך שאנו שוכחים את הקור, איש איש עם מחשבותיו.

"אתה ואני," כך התחיל הוא לאטו, "שוחחנו על המוות; האם התכוונו למותו של הגוף, או למות התודעה, או לשניהם?"

"הייתי אומר שלשניהם. אנשים אומרים שהגוף והתודעה מתים יחדיו, שכן כאשר הגוף מת, התודעה לא יכולה יותר להתקיים."

שוב השתנו פניו, ונהיו מאוד מאוד קשים.

"מה זה שאמרת? התודעה מתה... משום שהגוף מת?"

התקשיתי כעת להסתכל לעברו. "כן, זה מה שאומרים."

הוא הביט בי בזעם, כאדם שזה עתה גילה בוגד, בוגד ששקריו גרמו לסבלם של אנשים רבים ותמימים ולמותם. "והאם יכול אתה," הוא שאל, "לתת לי ולו שמץ של הוכחה, שהתודעה מתה בשעה שהגוף מת?"

"בשעה שהגוף מת, האדם מפסיק לנוע ולדבר, ונראה כי הוא גם מפסיק לחשוב."

"והאם אתה מסוגל לראות זאת, האם אתה יודע, שהוא הפסיק לחשוב?"

"לא, איננו מסוגלים לראות את התודעה, שכן היא אינה דומה לגוף. היא אינה עשויה מאותו החומר של הגוף, היא בלתי נראית ומודעת, ואין בה שום דמיון לעור ולעצמות, שבהם ניתן לגעת, וניתן לחתוך אותם ולמדוד. אך אנו יכולים לנחש מה שהתודעה חושבת, על פי ההבעות והצלילים שבאים מן הפנים ומן הגוף."

"אז האם אתה טוען שכאשר הגוף ניזוק ללא תקנה – בשעה שתמה יכולתו של הגוף להזיז את הלשון ולהביע הבעות – אזי גם תם הדבר שהוא בלתי נראה ומודע, שאנו קוראים לו תודעה, וזאת אך ורק משום שאינה יכולה יותר להתבטא באמצעות הפנים והמילים?"

הבנתי לאן הוא חותר: היה זה כאילו לטעון שהרוכב חייב להיות מת, אך ורק משום שהסוס מת; שהיד האוחזת בידית הפטיש חייבת להיות מתה, בשעה שרק הידית שבורה. התחלתי להבין שרעיון זה – שהתודעה, שהיא בלתי נראית ובלתי מוחשית, חייבת להיות מתה בשעה שהאמצעי שדרכו היא מבטאת את עצמה מת – הוא רק אחד מאותם הדברים שבהם אנו מאמינים משום שהורינו האמינו בהם; שזהו רק אחד מאותם מושגים שלא בחנו, ושבהם אנו מאמינים משום שכולם סביבנו מאמינים בהם, ושבהם האמנו מאז ילדותנו; ושגם ילדינו יאמינו בהם רק משום שאנו מאמינים כך, ללא שום סיבה משכנעת. לא הייתה שום ראייה שיכולתי לתת לווסובנדהו לכך שעל התודעה למות, אך ורק משום שהגוף מת, כאשר אין ביכולתנו יותר לראות את השפעת התודעה על הגוף.

"אני יודע שראית, בעיניו הבלתי טועות של ההיגיון, כי חיית בעבר; ייתכן שאינך יודע את כל הפרטים, ואינני טוען שתוכל לדעתם בקלות, אך אתה יודע, באמצעות ההיגיון הקר, מנוטרל מכל ההנחות הבלתי מבוססות שבהן אנו מוקפים כילדים, שחיית בעבר. ועל כן זה לגמרי הגיוני שתודעתך תמשיך להתקיים, ושאינה חדלה מכך אך ורק משום שהגוף חדל."

"נניח שהיא אכן נמשכת," אמרתי, בתקווה מסוימת, שכן סוף סוף הגענו לנקודה שלשמה הגעתי לגן –

כדי למצוא משהו חדש אודות אימי ואודות עתידי שלי, עתידי איתה.

"במקרה זה טבעי הוא שעליה ללכת למקום כלשהו. הוא אמר בפשטות.

"אה, כן," אמרתי, "שמעתי אותם מדברים על זה; מדברים על גלגולים; כיצד מוטל עלינו למצוא את האדם שקיים כעת, ושהיה אהובנו בעבר; ויש המחפשים רואי עתידות, אנשים היכולים לספר להם לאן הלכו אהוביהם." הרמתי את מבטי אל וסובנדהו, לראות אם תוכל חוכמתו להדריכני.

הוא הביט הישר אל תוך עיניי, והפעם זלגו הדמעות בחופשיות לאורך פניו הקשים, וקולו הצרוד נחנק מעוצמת רגשותיו. "האם מדמה אתה," הוא שאל ברוך, "שחיי אנוש, מן הסוג שיש לך עכשיו, ושהיו לאימך, הם קלים להשגה? האם מניח אתה שכל תודעה, הממשיכה בדרכה, ממשיכה לסוג זה של גוף וחיים?"

"זה מה שהם אומרים," עניתי בנחישות, מסרב לשמוע את מה שחששתי שאני עומד לשמוע ממנו.

הוא הסיט שוב את מבטו, ואז חזר. "האם אתה באמת מדמה, אם תחשוב על כך אפילו לרגע, שהעולם שאתה רואה ברגע זה לפניך הוא היחיד שיש; האם אתה באמת מדמה, בהיותך אדם נורמלי שחושב, שכל היקומים האפשריים, כל המקומות שבהם קיימות צורות החיים השונות, נמצאים כרגע לנגד עיניך? האם אין עצם העובדה, שהנך רואה כאן כרגע עולם מסוים זה, פותחת אפשרות לכך שישנם עולמות אחרים, ולמעשה, קרוב לוודאי שיש מספר כמעט אינסופי של עולמות אחרים, שאינך מודע להם כלל?"

הרהרתי בכך לרגע, תוך שמבטי קולט את מראה הכוכבים באוויר הקר שמעל כתפו, וחשבתי על המיקרוקוסמוס של יצורים זעירים שחיים, נראים ובלתי נראים, כאן בתוך הצמחייה ובמעייני שבגן, והרהרתי באינספור החדרים שבתודעתי שלי, אלו שהכרתי ואלו שידעתי שטרם גיליתי – והיה עליי להודות, שקרוב לוודאי, העולם שהכרתי הוא רסיס זעיר ביותר של עולם גדול בהרבה, של מגוון אינסופי של יקומים. ובעקבות מחשבה זאת באה מחשבה נוספת, של ייאוש מוחלט, שאצליח אי פעם למצוא שוב את אימי.

הוא קלט את מחשבותיי, ודיבר ברכות אך בנחישות. "אתאר לך בקצרה את היקומים; אינך חייב להאמין לי כעת, אלא שניתן להוכיח דברים אלו, ואתה תיווכח בהם בעצמך כשתגיע השעה; וניתן גם לראותם, ותוכל גם אתה לראותם; למעשה, עליי לומר כי אכן תראה אותם – כשיגיע הזמן."

"ישנם יקומים, יקומים שאליהם התודעה הולכת, שבהם ברגע שתפקח את עיניך תמצא את עצמך מיד בתוך גוף של אדם מבוגר. כשתרים את מבטך, הדבר הראשון שתראה יהיה אדם אחר הנושא סכין או אלה, ומתנפל עליך בזעם. באופן אינסטינקטיבי אתה מושיט את ידך לאדמה; אתה תופס דבר מה, יהיה זה מקל או אבן, ואתה מונע על ידי דחף פנימי להתקיף גם כן; וכך אתה חי, ומבלה חיים שלמים בתוך זעם של הריגה, שואף להרוג את כל הנקרה בדרכך, או להיהרג בעצמך. וגם אם אתה נהרג, רובצת עליך קללה איומה, ואינך יכול למות. אתה חייב לקום שוב, תוך דקות, להיאבק ולסבול, שוב ושוב, במשך אלפי שנים.

"ישנם יקומים שבהם, בשעה שתפקח את עיניך, אתה פשוט אפוף בלהבות. אתה בוער, אך אינך יכול למות. ואתה חווה את הכאב של בעירה. אתה זועק וזועק וזועק, ואין דבר אחר לעשותו, אין דבר שניתן לעשותו. אתה נשרף.

"ישנם יקומים שבהם אתה אך ורק רץ ורק רץ ורק רץ כדי להימלט מכלבי ענק איומים, הקורעים את בשר רגליך במלתעות של פלדה, ואין לאן לברוח, ואין לזה סוף, רק לרוץ.

"ישנם יקומים של מחסור תמידי, יקומים של רוחות, מונעות על ידי רעב וצמא, גונחות ומשוטטות תוך חיפוש אחר רוחה שאין ביכולתן למצוא, אלא שהן ממשיכות לחפשה, ללא הרף וללא כל תקווה. אלה הם יקומים שאינך יכול לראותם עכשיו."

הוא עצר את דיבורו, וחזר והביט בי, ונוכחתי לראשונה שפניי היו רטובים מן הדמעות שזלגו מפניו.

"ואפילו עולם זה, אפילו היקומים שאתה מסוגל לראות..." הוא אמר בשקט. "נסה לדמיין מה פירוש להיות חיה בעולם זה שלנו. אני מכיר אתכם, האנשים, אני מכיר את מחשבותיכם. אתם מדמים שבעלי החיים חיים באיזו הרמוניה טבעית, באיזו אחדות עם העצים, עם המים וההרים. אך תן לי לספר לך איך זה באמת, ותוכל להפסיקני כל אימת שאטעה. מדוע לדעתך נחרדות הציפורים ועפות, כל אימת שאתה מתקרב אליהן? מדוע לדעתך מזנקים הדגים ממקומם, כל אימת שצל של יד אדם חולף מעל פני המים? מדוע לדעתך בורחים מפניך הצבאים, השועל, העורב והעכבר; מדוע הם נסים מפניך, תקופי אימה?"

"כל זאת משום שחייה של חיה הם חיים של אימה; בחייה של חיה יש רק דבר אחד, רק פעילות אחת, והיא להימלט פן תהיה מאכל לחיה אחרת. החיות או שהן אוכלות, או שהן נאכלות. הן אוכלות את היותר חלשות ונאכלות על ידי היותר חזקות. והן בורחות מכיוון שאינן רוצות להיאכל. הן מבלות את כל קיומן תוך שהן נזהרות מסכנה, ואתה הנך הסכנה. אתה הנך חיה יותר חזקה. אתה הסכנה האולטימטיבית. אתה החיה שתלכוד אותם, תאלץ אותן לעבוד בשבילך, או תפשוט את עורן על מנת להלביש את עצמך, או שתאכל את בשרם להזנתך."

"עליך לדעת, לאשורו, מה פירוש הדבר להיות חיה. עליך לדעת את מהותם של העולמות שאותם יש ביכולתך לראות. ואל לך, הוא אמר, כמעט בכעס, "אל לך לדמות לעצמך, להזנות את עצמך, על ידי המחשבה שגם אם יש תודעות שיכולות להיוולד לתוך צורת חיים שכזו, תודעתך שלך לעולם לא תיוולד שם. אל תהיה כל כך יהיר, אל תהיה כל כך חסר דעת. השתמש בשכלך, הבן שהתודעה ממשיכה, הבן שהיא חייבת להמשיך למקום כלשהו; הבן שיש תודעות שהגיעו לעולמות אלו, והבן שמאוד ייתכן שתודעתך שלך תגיע לשם גם היא. התודעה אינה מסתיימת. אי אפשר להפסיק את התודעה. אינך יכול להפסיק את תודעתך אפילו אם תרצה, והיא חייבת להמשיך, ויש יקומים שהם מעבר למה שאתה מסוגל לדמיין, יקומים של סבל בל יתואר, שאליהם היא עלולה להגיע."

עם סיום דבריו הנרגשים, הוא עמד כמעט חסר נשימה, ונראה כאילו גילו והקור נתנו בו אותותיהם לראשונה, והוא הביט בי, עייף ועצוב.

"אסור לך להגיע למקומות אלו. אינני רוצה שתגיע לשם. אמרנו קודם שאין דבר ואין אדם היכולים לעזור לך ברגע מותך. אלא שאין זה כך, שכן יש משהו שיכול לעזור, וזהו ידע, ידע קדוש, ידע של דברים רוחניים. ידע זה אתה יכול ללמוד, ואכן תלמד, אלא שבינתיים עיין במה שלימדתי אותך, בשלושת העקרונות של המוות: העובדה שבואו הוא ודאי, שמועד בואו בלתי ודאי ושאין שום דבר ארצי היכול לעזור לך באותו הזמן. מדוט על כל אחת מן הנקודות שהזכרנו, על מנת להוכיח לעצמך את ודאותו של המוות ואת כל השאר. זהו מה שאנו מכנים המדיטציה על מוות."

"אינני מדבר כאן על מנת להדאיג אותך, ואין ברצוני להפחיד אותך. לא זו מטרתה של המדיטציה על מוות. לאדם שמעולם לא למד מדיטציה זו, לאדם שמעולם לא עשה מדיטציה זו, יש סיבה – סיבה טובה – לפחד מן המוות, וברגע המוות יהיה אחוז אימה. אך אם תלמד מדיטציה זו, אם תרכוש בה שליטה, ותלמד את ההכנות שיש לעשות, או אז תוכל למות בביטחון, ללא כל פחד, שכן תכנתת את מסעך; אתה מכיר את הדרך שמעבר ואת היקום שאליו היא תוביל – יקום טוב, מקום טוב."

"האיש החזק עם הסכין יבוא, בטרם יחלוף החודש, לרצוח את אויבו. נעל את הדלתות, הכן את עצמך; למד את אשר יש ללמוד, והתחל בכך כבר הלילה."